

„HÁT ÚJAT... ÚJAT AZT NEM MONDOTT A FILM...”

JEGYZETEK TÉVÉS-DOKUMENTUMFILMEKRŐL

A címbeli idézet Vitézy László: *Illetékes-e a film?* című dokumentumfilmjéből való. Miután különböző pécsi közéleti személyiségek és járókelők nyilatkozataiból összeállította a *Pincelabirintus* című filmet a pécsi pincék katasztrófális állapotáról, levetítette filmjét különböző pécsi közéleti és nem közéleti személyiségeknek (akik részben azonosak az első filmben szerepeltekkel). Amellett, hogy a pince-tömedékelés új fázisával megismertetett, megkérdezte őket, mi a véleményük filmjéről. Persze sokan dicsérték is a filmet, hiszen ennek révén egy fontos problémára jobban odafigyeltek az illetékesek.

Az első film — a *Pincelabirintus* — különböző véleményeket közöl, a Pécs (és Eger) alatt húzódó pincerendszer veszélyes omladékonyosságának orvoslási lehetőségeiről. Külön-külön megkérdezi a film az érintetteket: lakókat, mérnököket, feltalálókat, tanácsiakat stb. Az ügy bonyolult, a pincelabirintus felmérése szinte lehetetlennek látszik: a veszélyhelyzetek gyors és olcsó elhárítására — „tömedékelés” — van csak lehetőség. A második film egy konferenciát követ végig, ahol az illetékesek, miután megnézték a filmet, vitakoznak a felmerülő — tervezési és beruházási, illetve szer-

vezetlenségi — problémákról.

A „film” (a filmkészítő) nyilván illetékes erre — mint bármely állampolgár, akinek módjában van ismereteket szerezni egy ügyről és arról véleményét közölni. „Ügyintéző” értelemben, azonban nem illetékes, ez nyilvánvaló.

A kérdés mögötti kérdés: mit jelent az, hogy a filmgyártás, mint pénzrel és hatalommal rendelkező intézmény — „illetékesebb” a bebeszólásra, néha mint referens. „Tájékoztató” — mint akár egy valódi illetékes. E mögött pedig még az is kérdés, hogy az informális (nem formális) bebeszólás, tájékoztatás, mennyire lehet része, és milyen módon, az „ügyek” végül is szükségképp formális, intézményes kezelésének.

A dokumentumfilmek formavilága: mozgó, gyors kamera, valóság-hű unalmassággal beszélő szereplők — a „direkt”, „objektív” igazságkeresés jellemzői — stb. E műfaj virágkorában mindez művészi kérdés is.

De amikor elszaporodnak a dokumentumfilmek, már nem formaviláguk, hanem abból is elsősorban az válik lényegessé számunkra, ami az igazság „direkt” megközelítésének elemeként értelmezhető.

A második film után kiderült, hogy az illetékesek reakciónak lefil-

mezése főleg saját maguknak tanulságos, vagyis ipari tévéként működően, „videokazettás csoportterápián” alkalmas módszer. Vitézy direkt képkezelése nemcsak az illetékeségek kérdésben felejt el az indirekt problémákat, melyeket említettem, hanem a pincék kérdését is meglehetősen felszínesen kezeli — nyilván „objektivitás” volt a célja —: a pécsi pincék kapcsán ugyanis sohasem merül föl az átfogóbb kérdés: az egész építőipar tervezési és beruházási — illetve fenntartási! — kapacitásának problémái.

A dokumentumfilmek — láthatóságuknál fogva — érdekesebbek és így hatékonyabbak is, ha nem szürke pincefalakat mutatnak hosszú negyedórákig (legyen ez mégoly tanulságos is a nézőknek), hanem egyszerűen, hátsó gondolatok nélkül bemutatnak egy embereket mozgató személyes konfliktust, vagy sorsot. Ezért volt felüdülés a két Vitézy-film közötti napon a *Tanító* című dokumentumfilm, amelyben láthatuk, miként válik egy analfabéta szülőktől származó cigány fiú tanítóként és a magyar népi tánc kultúra hű őrzőjeként társadalmunk hasznos tagjává. Ez a film nem akart problémákra utalni — csak példát mutatni. Remélhetőleg sikerült.

KOZMA GYÖRGY